

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА”

Харків
2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА”

(галузь знань 0302 “Міжнародні відносини”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
спеціальність 6.030202 “Міжнародне право”)

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 10 від 15.06.2012 р.)*

**Харків
2012**

Програма навчальної дисципліни “Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика” (галузь знань 0302 “Міжнародні відносини”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, спеціальність 6.030202 “Міжнародне право”) / уклад.: М. П. Требін, Л. М. Герасіна та ін. – Х. : Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2012. – 20 с.

У к л а д а ч і: М. П. Требін,
Л. М. Герасіна,
В. Я. Зимогляд,
І. О. Поліщук,
О. М. Сахань,
О. В. Тарасов

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 8 від 17.10.2012 р.)*

1. ВСТУП

“Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика” – нормативна навчальна дисципліна циклу професійно-практичних дисциплін освітньо-професійної програми за спеціальністю “Міжнародне право”.

Програма навчальної дисципліни “Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика” є основою, що в концентрованому вигляді відображає природу, зміст, специфіку та закономірності міжнародних відносин, класичні традиції і парадигми у вивченні міжнародних відносин, сучасні школи та напрями в теорії міжнародних відносин, міжнародну систему, її суб’єктів та норми існування, цілі та інтереси учасників міжнародних відносин, морально-етичні та правові аспекти, види і форми міжнародних відносин, місце і роль України в сучасних міжнародних відносинах, світову політику як соціокультурну реальність, теоретичні школи і теорії світової політики, формування сучасної системи світової політики, міжнародну інтеграцію та глобалізацію, міжнародні конфлікти та кризи в сучасній світовій політиці, моделі підтримання міжнародного миру та безпеки як глобальної проблеми людства, розглядає місце і роль України в сучасній світовій політиці. Опанування цією дисципліною дасть можливість студентам отримати знання з історії, теорії та практики відносин між державами, міжнародними міжурядовими організаціями, міжнародними неурядовими організаціями, транснаціональними корпораціями, субнаціональними територіальними одиницями та окремими фізичними особами в умовах глобалізації.

Студенти повинні:

знати:

- зміст найважливіших категорії і понять міжнародних відносин;
- основні принципи наукових шкіл теорії міжнародних відносин і розуміти специфіку трактування представниками різних шкіл сучасності;

- характерні найважливіші риси, механізми і рушійні сили міжнародних відносин;
- особливості та механізми функціонування міжнародних відносин у сферах політики, економіки, культури та інформації;
- сутність та специфіку принципів міжнародного порядку;

уміти:

- науково коректно застосовувати головні поняття і категорії теорії міжнародних відносин, методи наукового дослідження;
- самостійно інтерпретувати інформацію щодо реальних подій у сфері міжнародних відносин;
- аналізувати явища і процеси сучасного світу;
- орієнтуватися в основних тенденціях та проблемах розвитку глобальної міжнародної системи.

2. З М І С Т

1. Теорія міжнародних відносин як наука і навчальна дисципліна

Наукова природа теорії міжнародних відносин. Теорія міжнародних відносин як наука і навчальна дисципліна. Структура, завдання та функції теорії міжнародних відносин. Теорія міжнародних відносин у системі суспільних наук. Закономірності міжнародних відносин. Методологічні основи й методи дослідження. Проблема методу в дослідженні міжнародних відносин. Особливості теоретичного та емпіричного рівнів дослідження. Поняття і категорії теорії міжнародних відносин. Проблеми формування понятійно-категорійної системи. Загальнонаукові (інструментальні) поняття і категорії. Співвідношення категорій “міжнародні відносини”, “міжнародна політика” і “світова політика”.

Міжнародні відносини як об’єкт дослідження. Міжнародні відносини як суспільне явище, їх сутність, характер і рівні. Основні особливості й чинники міжнародних відносин. Учасники міжнародних відносин, їх типологія та інтереси. Структура і форми міжнародних відносин. Теоретичні школи в дослідженнях міжнародних відносин: реалізм і неореалізм, лібералізм і неолібералізм, неомарксистський і постмодерністський підходи тощо. Шляхи розвитку теорії міжнародних відносин у XXI столітті. Вітчизняна специфіка досліджень міжнародних відносин. Тенденції становлення теорії міжнародних відносин як наукової дисципліни в незалежній Україні. Початкова інтелектуально-ціннісна опозиція “світополітиків” і “міжнародників”.

2. Класичні традиції і парадигми у вивченні міжнародних відносин

Проблеми і компліментарність об’єкта дослідження. Етапи становлення та специфіка науки про міжнародні відносини.

Зовнішньополітичні уявлення політичної думки Стародавнього світу і античності. Конфуціанство і легізм про зовнішню політику держави. Фукідід – основоположник школи політичного реалізму. Зародження ідеалістичних поглядів на природу міжнародних відносин.

Політична думка епохи Відродження і Нового часу про міжнародні відносини. Реалістичні традиції в трактуванні проблем міжнародних відносин Н. Макіавеллі, Т. Гоббсом, Г. Гегелем. Е. Роттердамський, Г. Гроцій, Ш. де Сен-П'єр про морально-правове регулювання міжнародних відносин. Ліберальна і марксистська концепції міжнародної політики. Формування ліберальної концепції І. Кантом і Дж. Бентамом. К. Маркс і Ф. Енгельс про міжнародні відносини. В. І. Ленін і розвиток марксистської концепції міжнародних відносин в епоху імперіалізму.

3. Сучасні школи та напрями в теорії міжнародних відносин

Сучасні уявлення про поняття та категорії в теорії міжнародних відносин. Суб'єктивістський та об'єктивістський підходи до їх трактування. Проблема ірреального розуміння явищ і процесів у сфері міжнародних відносин. Позиція Р. Арона. Зміст географічного парадоксу міжнародних відносин та основні підходи до його вирішення. Формулювання поняття “міжнародні відносини” та його еволюція у XVIII-XXI ст.

Основні дефініції міжнародних відносин. Критерій Н. Спайкмена. Класичне визначення поняття “міжнародні відносини” та його інтерпретація у працях І. Моргентгау і Г. Кісінджера. Визначення міжнародних відносин у працях К. Дойча, Р. Шнайдера, Х. Брука, Б. Сапіна. Марксистська парадигма про закономірності розвитку міжнародних відносин. Сучасне наукове трактування найважливіших особливостей міжнародних відносин: поліцентризму, складності, системності, глобальності, економічної детермінованості, культурного плюралізму, інформаційної залежності. Дилема пріоритету міжнародного се-

редовища та її розв'язання в концепції К. Холсті, В. Хандрієдера, Г. Кісінджера. Прикладний і теоретичний рівні дослідження міжнародних відносин. Предметна диференціація вивчення міжнародних відносин. Своєрідність підходів прихильників нео-реалізму у вивченні міжнародних відносин. Сучасні різновиди неоліберальної парадигми міжнародних відносин. Нео-марксизм і постмодерністські підходи в міжнародних дослідженнях. Основні тенденції в розвитку теорії міжнародних відносин наприкінці 1990-х – початку 2000-х років. Суспільна значущість і проблематика дослідження міжнародних відносин.

4. Міжнародна система: суб'єкти, відносини, норми

Поняття та структура міжнародних систем. Ієрархія міжнародних систем та її основні закономірності. Типологія міжнародних систем. Найважливіші особливості та закономірності історичної еволюції міжнародних систем. Загальна теорія систем та її інструментальне значення. Еволюція, цілісність і типологія міжнародних систем. Закони функціонування й трансформації міжнародних систем. Критерії та особливості участі в міжнародних відносинах. Найпоширеніші означення суспільних одиниць, що беруть участь у міжнародних відносинах: суб'єкт міжнародного права, суб'єкт міжнародних відносин, учасник, сторона, фактор, актор, об'єкт.

Суб'єкти міжнародного права та міжнародних відносин. Критерії міжнародної правосуб'єктності. Основні і похідні суб'єкти міжнародного права. Суб'єкти міжнародного приватного права. Дилема суб'єктності. Етапична теорія суб'єктності в міжнародних відносинах. Ідея біфуркації міжнародних відносин у концепції Дж. Розенау. Виникнення і розвиток теорії транснаціоналізму. Найважливіші ознаки учасника міжнародних відносин. Типи учасників: особи, суспільні групи, держави, міжнародні організації. Особливості участі осіб у міжнародних відносинах. Поняття та теорії політичної і фізичної особи. Поняття децидент та його наукові інтерпретації. Співвідношення понять “суспільна група” і “юридична особа”. Різновиди суспільних

груп. Особливості функціональної активності держави у сфері міжнародних відносин. Різновиди сучасних держав. Класифікаційні підходи. Поняття “міжнародні організації”. Міждержавні та недержавні організації.

5. Цілі, інтереси і засоби учасників міжнародних відносин

Інтереси, потреби, цілі та мотивація дій учасників міжнародних відносин. Суспільні інтереси, інтереси нації і держави: зміст, структура, співвідношення. Національно-державний інтерес. Безпека і виживання як основа національно-державного інтересу. Позиції Г. Моргентау та Р. Арона. Психологічний та операційний підходи до розуміння інтересів учасників міжнародних відносин. Типологія інтересів. Національні та універсальні інтереси в міжнародних відносинах. Декларативні та реальні інтереси держав. Концептуальні схеми А. Волферса, Т. Робінсона та Ю. Кукулки. Типологія інтересів за різними критеріями: тип учасників, значущість, функціональний вид, часові межі. Реінтерпретація інтересів. Концепція Я. П’єтрася.

Потреби та їх артикуляція у політиці держави. Агрегація інтересів та їх реалізація в цілях зовнішньої політики. Співвідношення інтересів і цілей. Типологія цілей. Особливості ухвалення рішень учасниками міжнародних відносин. Основні засоби досягнень цілей на міжнародній арені, їх характеристика: переконання, переговори, загроза, сила. Стратегія як встановлення співвідношення між цілями і засобами в міжнародних відносинах.

6. Морально-етичні та правові аспекти міжнародних відносин

Політичні та правові механізми реалізації міжнародних відносин. Специфіка взаємодій держав у межах міжнародних організацій. Принципи міжнародного права. Взаємозв’язок пра-

ва і моралі в міжнародних відносинах. Дискусія щодо регулятивної ролі права в міжнародних відносинах. Значення моралі і релігії у сучасних міжнародних відносинах. Мораль та етика в міжнародному середовищі. Ідея універсальної моралі в міжнародних відносинах. Проблема нетотожності морально-етичних основ народів світу та її вплив на світову політику. Культурний плюралізм. Релігія та ідеологія. Проблема рас та цивілізацій. Дискусії навколо концепції С. Хантігтона.

7. Види та форми міжнародних відносин

Видова структура міжнародних відносин. Проблеми ієрархічного рангування видів. Моделі видової структури міжнародних відносин. Позиції Я. П'єстрася та Г. Моргентау. Поняття “зовнішня політика”. Інтерпретації. Зовнішньополітичні відносини. Типи зовнішньої політики держави. Концептуальні схеми Й. Беллера та Дж. Розенау. Доктринальні основи зовнішньої політики. Дилема безпеки. Стратегії зовнішньополітичної діяльності. Засоби здійснення політики в міжнародному середовищі. Моделі зовнішньої політики. Математична інтерпретація П. Мак-Гоуена. Фактори зовнішньої політики. Поняття “дипломатичні відносини”. Зміст і функції дипломатії. Форми дипломатичної діяльності: спеціальні місії, постійні представництва, конференції, міжнародні організації. Поняття “міжнародні економічні відносини”. Особливості суб'єктності в міжнародних економічних відносинах. Світова економіка. Типи міжнародних економічних відносин: виробнича кооперація, торгівля, валютно-фінансові операції. Поняття “військові відносини”, їх роль і місце в міжнародних відносинах. Класичне розуміння війни у концепціях К. фон Клаузевіца та А. Мехена. Типи військових відносин: партнерські, конфронтаційні, домінаційні. Специфічні особливості міжнародних культурних, інформаційних, етнічних та релігійних відносин. Міжнародне співробітництво у сферах боротьби зі злочинністю та тероризмом, рятувальних операціях, дослідженнях Антарктиди та космосу. Поняття “форми міжнародних відносин”. Специфічні особливості інтерак-

цій в міжнародному середовищі. Форми міжнародних відносин: двостороння (білатеральна), багатостороння (полілатеральна) і колективна.

8. Міжнародні політичні відносини

Глобальна конструкція світової політичної системи: реальність і тенденції розвитку. Світова сукупність країн (держав) за сучасних умов, їх геополітична диференціація та ієрархія. Міжнародні політичні відносини в загальній системі міжнародних зв'язків: структура, механізми формування і тенденції розвитку. Функціонування глобальних, континентальних і регіональних політичних зв'язків: способи, форми, вектори. Зовнішньополітичні стратегії держав сучасного світу. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародних політичних відносин: міжурядові та неурядові. Роль глобальних економічних і соціальних організацій у світовому політичному процесі. Політичні та багатофункціональні організації різних континентів планети. Неурядові організації політичної спрямованості та їх діяльність.

9. Міжнародні економічні відносини

Економічна діяльність як особлива сфера суспільних відносин. Міжнародна економічна система як підсистема міжнародної системи. Розвиток міжнародних економічних відносин у Стародавньому світі, Середньовіччі, у Новий час, міжвоєнний період, у другій половині ХХ ст. Суб'єкти (актори) міжнародних економічних відносин. Держави як учасниці міжнародних економічних відносин. Міжнародні міжурядові економічні організації. Міжнародні неурядові економічні організації. Транснаціональні корпорації. Субнаціональні територіальні одиниці в міжнародних економічних відносинах. Інтеграційні економічні процеси. Глобалізація економічних відносин.

10. Міжнародні відносини у сфері культури та інформації

Культура як суспільне явище. Міжнародне культурне середовище: тенденції розвитку. Вестернізація та її вплив на національну культуру. Крос-культурний аналіз у міжнародних відносинах. Урахування особливостей політичної та правової культури в системі міжнародних відносин.

Релігія як носій культурних цінностей та одна з форм культури. Визначення ролі релігійного фактора в сучасному світі. Зростання впливу церкви та релігії на суспільне життя в переломний момент історії наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Вплив світових релігій на суспільну свідомість.

Світовий інформаційний простір. Процес безперервного зростання інформації в соціальному та технічному прогресі, вирішенні глобальних проблем. Міжнародні інформаційні відносини на міжурядовому, неурядовому та міжособистісному рівнях. Інформаційний продукт та інформаційні послуги в контексті міжнародних відносин. Світовий інформаційний ринок. Поняття та сутність інформаційної безпеки країни.

11. Регіон у системі міжнародних відносин

Регіональна підсистема міжнародних відносин. Зовнішня регіональна політика. Поняття “регіон” у сучасній науці. Територіально-географічні, соціально-економічні, військово-політичні, культурно-цивілізаційні, демографічні, історичні та інші критерії регіону. Значення критерію “віртуальність” у теоретичному осмисленні феномена “регіон”. Географічний детермінізм. Поняття “регіон” за Л. Канторі і С. Спігелом. Регіон як район світу, що включає в себе географічно близькі держави, які створюють у міжнародних справах взаємопов’язані об’єднання. Комплексний підхід до визначення поняття “регіон” і його ролі в зовнішній політиці держави. Регіон як субнаціональна спільність і його роль у міжнародних зв’язках держави. Регіон як транснаціональна спільність. Макро- і мегарегіо-

ни. Класифікація регіону Г. Розмана: макрорегіон, мікрорегіон, регіональне ядро, силовий регіон, регіон – плавильний котел.

12. Україна в сучасних міжнародних відносинах

Основні принципи, завдання та напрями зовнішньої політики України. Україна і міжнародні організації світового і регіонального рівнів. Курс України на інтеграцію в європейські та євроатлантичні структури. Україна в Раді Європи та ОБСЄ. Співробітництво України з Європейським Союзом: проблеми та перспективи. Партнерство України з Північноатлантичним альянсом. Україна в миротворчих операціях ООН. Україна у Співдружності Незалежних Держав: економічні та політичні аспекти співробітництва. Українсько-російські взаємини: досягнення та проблеми. Україна в ГУАМ. Україна в системі міжнародних економічних відносин. Місце і роль України у світовому інформаційному середовищі.

13. Світова політика як соціокультурна реальність

Поняття “світова політика”. Світова політика як сукупна сфера взаємодій політичних суб’єктів міжнародних відносин (держав, міжурядових організацій, транснаціональних акторів, індивідів). Світова політика: основні поняття. Суб’єкти світової політики, їх аналіз і класифікація. Різноманітність акторів у сучасній політичній системі світу. Основні пріоритети світової політики. Зростання ролі світової політики в умовах міжнародної інтеграції та глобалізації. Рівні аналізу і методи дослідження світової політики.

14. Теоретичні школи і теорії світової політики

Теоретичні уявлення про політичну структуру світу. Реалізм і неореалізм. Лібералізм і неолібералізм. Неомарксизм.

Постмодернізм. Конструктивізм. Структуралізм. Функціоналізм. Світ-системний аналіз. Геополітика. Інституціоналізм. Ревізіонізм і консерватизм. Інші школи, теорії, підходи.

15. Формування сучасної системи світової політики

Світова політична система: історія і еволюція. Стани міжнародного середовища: статичний, стабільний, трансформаційний, турбулентний. Ідеї циклічності у світовій політиці. Вестфальський мир і формування державно-центристської системи світу. Принципи: державний суверенітет, визнання держав, самовизначення народів, територіальна цілісність. Держава – нація. “Європейський концерт”, Версальсько-Вашингтонська, Ялтинсько-Потсдамська та інші системи. Поняття “світовий порядок”. Новий світовий порядок як теоретична й ідеологічна модель політичної практики і глобальний проєкт світу. Поняття “актори” світової політики. Держава як головний актор. Війна і конфлікт між державами. Міжнародні організації. Недержавні актори: громадянське суспільство, територіальні утворення, місто, мегаполіс, регіон, бізнес, фінансові структури, ТНК, ТНБ, малий, середній, транснаціональний бізнес, міжурядові організації, професійні, релігійні і національні рухи, екстремістські організації, індивіди. Глобальне управління. Світовий уряд (І. Фількенштейн). Реформування ООН в аспекті розподілу влади; однополярний світ, керований США (З. Бжезінський); поліцентричний світ, суперечності світового порядку.

16. Міжнародна інтеграція та глобалізація у світовій політиці

Міжнародна інтеграція та глобалізація у світовій політиці як соціальне явище. Місце і роль міжнародної інтеграції та глобалізації у системі суспільних відносин, зміст і специфіка їх реалізації. Різноманіття міжнародних інтеграційних об’єднань. Основні інтеграційні угруповання. Інтеграційні процеси в умо-

вах глобалізації. Форми міжнародної інтеграції. Україна і міжнародні організації. Розвиток інтеграційних процесів у Європі. Визначення, принципи та аспекти європейської інтеграції. Європейський Союз: мета, механізми й особливості формування та функціонування. Загальні, політико-економічні та правові засади ЄС. Розширення європейської інтеграції: критерії вступу, програма підготовки країн-кандидатів до вступу в ЄС, інструменти. Європейська політика сусідства: цілі, інструменти та обмеження. Україна в європейських інтеграційних процесах. Особливості розвитку інтеграційних процесів в Північній та Південній Америці. Особливості інтеграційних процесів у Африці. Особливості інтеграційних процесів в Азії. Специфіка міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань в арабському світі. Зміст інтеграційних процесів на пострадянському просторі. СНД: мета створення і перспективи розвитку. Глобалізація як процес всесвітньої інтеграції. Глобалізація та антиглобалістський рух. Міжнародне громадянське співтовариство. Структура міжнародного громадянського суспільства. Роль світової громадської думки в умовах глобалізації. Місце і роль України в процесі глобалізації.

17. Міжнародні конфлікти та кризи в сучасній світовій політиці

Поняття “суперечності”, “кризи”, “конфлікти” в міжнародних відносинах. Протиборство і співпраця на світовій арені. Міжнародний конфлікт як особлива форма зіткнення суспільних інтересів. Джерела виникнення, структура, функції, динаміка і механізми розвитку міжнародних конфліктів. Міждержавний конфлікт. Сучасна конфліктологія про природу і класифікацію міжнародних і міждержавних конфліктах. Основні підходи до вивчення міжнародних конфліктів у політичній науці: класовий підхід (К. Маркс, Г. Маркузе), психологічний (Т. Адорно, З. Фрейд), соціобіологічний напрямок (С. Вільсон, А. Гелен), функціональний підхід (Т. Парсонс), діалектичний (Г. Зім-

мель). Сучасні концепції конфлікту: “загальна теорія конфлікту” (К. Болдуінг), “позитивно-функціональний конфлікт” (Л. Козер), “теорія принципів переговорів” (Р. Даль, А. Рапопорт), “конфліктна модель суспільства” (Р. Даренфорд). Конфлікт як “балансування на грані війни” (Д. Даллес). Конфлікт як “виправдання ворожості” (Р. Лебоу). Природа міжнародних криз. Силовий чинник у світовій політиці. Війни ХХІ ст. як політична реальність або політичний атавізм. Основні способи запобігання міжнародним конфліктам. Шляхи виходу з міжнародних конфліктів: співвідношення силових і несилових засобів подолання конфліктних ситуацій. Головні механізми розв’язання міжнародних конфліктних ситуацій: переговори, роль “третьої сторони”, міжнародна медіація, мультиспрямована дипломатія тощо. Конфлікт і співпраця як засоби стабілізації міжнародних відносин. Співпраця на світовій арені в сучасних умовах.

18. Підтримання міжнародного миру та безпеки як глобальна проблема людства

Актуальність проблеми забезпечення миру та міжнародної безпеки для сучасності. Нові підходи до безпеки держав: перехід від військових концепцій до політичних і міжнародно-правових доктрин безпеки. Створення всеосяжної системи міжнародної безпеки як новий підхід до проблеми забезпечення миру та безпеки на планеті. Визначальна роль права міжнародної військової безпеки. Необхідність вирішення двоєдиного завдання: забезпечення ефективного функціонування механізму підтримки миру, який світове співтовариство вже має, максимального використання потенціалу, закладеного в діючих нормах, зміцнення існуючого міжнародного правопорядку; вироблення нових міжнародно-правових зобов’язань, принципів, норм. Міжнародно-правові засоби забезпечення миру та запобігання війні.

19. Україна в сучасній світовій політиці

Історичні передумови, що детермінували положення України у світовому співтоваристві. Проголошення державної незалежності України та розробка стратегії зовнішньої політики України як самостійного гравця на світовій арені. Зовнішньополітичні пріоритети України. Україна в новому світовому порядку. Геополітичні інтереси України. Регіональні, субрегіональні, локальні національні інтереси України. Пріоритетні функції зовнішньої політики України. Стратегічні партнери України на світовій арені. Ризики і виклики України. Україна як об'єкт з боку провідних акторів світової політики. Багатовекторність як українська реальність у сфері зовнішньої політики. Міжнародний імідж України та фактори, що його детермінують. Перспективи України щодо зайняття гідного місця у світовому співтоваристві.

3. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Андрущенко С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: моногр. / С. В. Андрущенко. – К.: Логос, 2005. – 286 с.

Арон Р. Мир і війна між націями / Р. Арон: пер. з фр. – К.: МП Юніверс, 2000. – 688 с.

Асиметрія міжнародних відносин / за ред. Г. М. Перепелиці, О. М. Субтельного. – К.: Вид. дім «Стилос», 2005. – 555с.

Баскин Ю.А. История международного права / Ю.А. Баскин, Д.И. Фельдман. – М.: Междунар. отношения, 1990. – 208 с.

Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті / З. Бжезінський. – К.: ВД «Києво-Могилян. Акад.», 2006. – 102 с.

Богатуров А. Д. Очерки теории и методологии политического анализа международных отношений / А. Д. Богатуров, Н. А. Косолапов, М. А. Хрусталеv. – М.: НОФМО, 2002. – 380 с.

Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / И. Валлерстайн : пер. с англ. П.М. Кудюкина. – СПб.: Унив. кн., 2001. – 416 с.

Военная сила в международных отношениях: учеб. пособ. / под общ. ред. В.И. Анненкова. – М.: КНОРУС, 2011. – 496 с.

Гайдуков Л. Ф. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 роки): підруч. / Л. Ф. Гайдуков, В. Г.Кремень, Л. В. Губерський. – К.: Либідь, 2001. – 624 с

Гантінгтон С. П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / С. П. Гантінгтон. – Л.: Кальварія, 2006. – 474 с.

Гелд Д. Глобалізація / антиглобалізація / Д. Гелд, Е. МакГрю. – К.: К.І.С., 2004. – 180 с.

Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь / Э. Гидденс. – М.: Весь Мир, 2004. – 312 с.

Глобальная экономика / под ред. Е. Н. Камышанченко, Ю. Л. Растопчиной. – Белгород: ИПК НИУ «БелГУ», 2011. – 416 с.

Дорошко М. С. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД: навч. посіб. / М.С. Дорошко, Н.В. Шпакова. – К.: Центр учбової л-ри, 2011. – 204 с.

- Камінський А. Основи міжнародних відносин / А. Камінський. – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 238 с.
- Коппель О.А. Міжнародні системи. Світова політика / О. А. Коппель, О. С. Пархомчук. – К.: ФАДА, ЛТД, 2001. – 224с.
- Коппель О. А. Міжнародні відносини ХХ століття: навч. посіб. / О. А. Коппель, О. С. Пархомчук. – К.: Школяр, 2005. – 360 с.
- Кулматов К. Н. Региональные аспекты международных отношений: учеб. / К. Н. Кулматов, А. В. Митрофанова. – М.: Восток-Запад, 2010. – 536 с
- Купер Р. Раздор между народами. Порядок и хаос в ХХІ веке / Р. Купер: пер. с англ. – М.: Москов. шк. полит. исследований, 2010. – 240 с.
- Лукашук И. И. Глобализация, государство, право, ХХІ век / И. И. Лукашук. – М.: Спарк, 2000. – 279 с.
- Мадисон В. В. Політологія міжнародних відносин / В. В.Мадисон, В.А. Шахов. – К.: «Либідь», 1997. – 174 с.
- Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: підруч. / М. З. Мальський, М. М. Мацяк; МОНУ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, ф-т міжнарод. відносин. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 406 с.
- Медяков А. С. История международных отношений в Новое время / А. С. Медяков. – М.: Просвещение, 2007. – 463 с.
- Международные отношения: теории, конфликты, организации: учеб. пособ. / под ред. П.А. Цыганкова. – М.: Альфа-М, 2004. – 384 с.
- Міжнародні відносини і євроантлантична інтеграція України / за заг. ред. Л. С. Голопатюка. – К.: Оствіта України, 2005. – 404 с
- Політологія. Академічний курс: [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / М. І. Панов, Л. М. Герасіна, В. С. Журавський та ін. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Ін Юре, 2006. – 520 с.
- Політична енциклопедія / редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське вид-во, 2011. – 808 с.

Проблеми модернізації політичних систем сучасності: моногр. / М. І. Панов (кер. авт. кол.), Л.М. Герасіна, О.Г. Данильяна та ін., за заг. ред. Л.М. Герасіної, О.Г. Данильяна. – Х.: Право, 2008. – 320 с.

Современные международные отношения: учеб. / ред. А. В. Торкунов. – М.: РОССПЭН, 2000. – 584 с

Теория международных отношений: Хрестоматия / сост. П. А. Цыганков. – М.: Гардарики, 2002. – 400 с.

Требин М. П. Войны XXI века / М. П. Требин. – М.: АСТ, Минск: Харвест, 2005. – 608 с.

Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин: навч. посіб. / В. Ф. Цимбалістий. – 3-тє вид., доповн. та виправл. – Л.: Новий світ, 2007. – 360 с.

Цыганков А. П. Социология международных отношений: Анализ российских и западных теорий / А. П. Цыганков, П. А. Цыганков. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 238 с.

Цыганков П. А. Теория международных отношений: учеб. пособ. / П.А. Цыганков. – М.: Гардарики, 2003. – 590 с.

Шепелев М. А. Теорія міжнародних відносин: підруч. / М. А. Шепелев. – К.: Вища шк., 2004. – 622с.

Навчальне видання

ПРОГРАМА

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА”

(галузь знань 0302 “Міжнародні відносини”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
спеціальність 6.030202 “Міжнародне право”)

У к л а д а ч і: ТРЕБІН Михайло Петрович,
ГЕРАСІНА Людмила Миколаївна,
ЗИМОГЛЯД Віктор Якович,
ПОЛІЩУК Ігор Олексійович,
САХАНЬ Олена Миколаївна,
ТАРАСОВ Олег Володимирович.

Відповідальна за випуск *М. П. Требін*

Редактор *Л. В. Русанова*
Комп’ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2012

Підп. до друку 29.10.2012. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 1,06. Облік.-вид. арк. 0,68. Вид. № 200.
Тираж прим. Зам. № 4503. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.